

Ванденко О.А.

старший викладач,

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

МОДИФІКАЦІЯ РЕАЛЬНОГО ФАКТУ У ТВОРІ Г. ДЕ БРОЙНА «ЖИТТЯ ЖАН-ПОЛЯ ФРІДРІХА РІХТЕРА»

Сучасний німецький письменник Гюнтер де Бройн у творі «Життя Жан-Поля Фрідріха Ріхтера» використовував традиційні опорні форми біографічного жанру: від мемуарних джерел і критичних суджень до щоденникових записів та листів, спогадів сучасників, цитував листи і твори видатного митця. Важливо, що при цьому де Бройн дотримувався історичної правди, відкидаючи все непевне. Науковець Б. Фетц, вивчаючи жанрові особливості літературної біографії, переконаний, що її джерелами є рукописи друковані тексти, анекдоти, автобіографічні твори, газетні повідомлення, листи, наукові праці тощо [1, с. 104]. Згідно з цим, ніщо не може побудити біографа будь-чим знехтувати або про щось промовчати, навіть у тому випадку, коли факти висвітлюють такі моменти, що можуть охарактеризувати постать Жан-Поля негативно: егоїстичне ставлення до матері, прислужливість перед владою, – на думку автора, на це були свої причини: бідність, борги, невизнаність, – хвороблива пристрасть до пива, що парадоксальним чином спонукає героя радіти більше, ніж народженню дитини. Він свідомо наповнює книгу великою кількістю документів, створюючи деякий хаос і ускладнюючи сприйняття, без остраху і без огляду на те, що робить тим самим текст обтяжливим для легковажного читання. Адже, суворе слідування факту частково зберігає та доносить природній рух життя Жан-Поля як реальної людини, допомагає побачити закладені у факті можливості.

Г. де Бройн уплітає документ безпосередньо у тканину оповіді. Витяги з документальних джерел пересипані полемічними авторськими коментарями. Достовірність хронологічної «історичності» його «історії», безперечно, привертала увагу читача. Майже кожна подія хронологічно (епістолярно) датована: Ріхтер відправляє на навчання 19 травня 1781 року, пише лист своїй матері 1 грудня 1781 р., 10 грудня 1782 року Фосс пише Жан-Полю, 12 листопада 1784 року Ріхтер таємно покидає готель «Біля трьох троянд». Але автор, відбираючи життєвий матеріал, художньо його трансформує. У творі є документи, які не завжди прямо пов'язані з предметом, що спостерігається, проте необхідні автору для конструювання образу епохи.

Письменник розповідає про виникнення традиції торгівлі солдатами (перша угода була укладена у 1676 р. між ландграфом фон Гессеном і датським королем), про вплив Великої французької революції на діяльність багатьох німецьких письменників, нарешті, війну Наполеона та її жахливі наслідки. Де Бройн сам пояснює, для чого ці факти вводить у твір: «Щоб посправжньому зрозуміти, чому сатири Ріхтера мають такий бойовий характер,

треба мати на увазі ці та інші події епохи» [2, с. 169]. Тому історичне тло, на якому розгортаються основні сюжетні лінії твору Г. де Бройна «Життя Жан-Поля Фрідріха Ріхтера», є досить значним. Тобто, автор створює своєрідний вузол або комплекс значень, багатозначна семантика якого дозволяє прослідкувати перспективу до майбутнього.

Даний матеріал цікавить нас, оскільки він певним чином співвідноситься з творчим підходом німецького письменника Г. де Бройна до великої і захоплюючої теми, а в чомусь перехрещується з ним і передбачає його. Разом з тим, одразу підкреслимо, що досвід де Бройна у всьому цьому багатому поліфонічному потоці (відгуки письменників, учених критиків, відгуки сучасників і діячів культури ХХ ст., літературна теорія та критика) представляється не просто особливим, але навіть унікальним: де Бройн реконструює образ письменника-особистості на тлі епохи художніми і історико-документальними засобами в їх синтезі, одночасно немовби «привласнюючи» віддалену спадщину романтизму, безпосередньо включаючи її в духовний досвід своєї епохи.

Де Бройн реконструював події, відновив їх у найбільш вірогідному вигляді і передивився, можливо, якщо не всі, то переважну більшість версій, оцінок, думок, поглядів, звірив їх з документальними і архівними матеріалами. Оглядаючи майже все століття, письменник-біограф через конкретику фактів створював соціально-культурний текст тогочасної епохи, бо він подавав кожний факт водночас як фактор, що спричиняє ті чи інші взаємозв'язки, події, переживання, впливає на світосприйняття конкретної людини, творчої – зокрема. Все це створює ерудистську базу рецептивних стратегій, оскільки читаючи твір, не можна не відчуті тієї титанічної роботи, що стоїть за оповіддю і окреслює її глибинний субтекстовий вимір. Таким чином, специфіку рецепції біографії Жан-Поля становить лише часткова трансформація першоджерел: у своєму прагненні донести до читача риси минулого, яким воно насправді було, де Бройн перевтілює вивчений ним матеріал у суб'єктивний власний досвід лише почасти, водночас залишаючи створену ним картину світу значною мірою цариною оповідача – пропонуючи на перший погляд тільки «рекомбінацію», нове проблемне поєднання різноманітних та численних документів. Такий підхід розрахований на безпосередній, прямий контакт із читачем як оповідача, так і фактів самої епохи, не «присвоєної» цілком оповідачем-аналітиком де Бройна.

Отже, письменник ХХ ст. осмислив розвиток Жан-Поля-письменника на тлі європейського і власне німецького життя і літератури, художньо-філософськи осмислив важливий документальний матеріал, що практично завантажив його книгу і який автор бере із листування, виступів митця, із газетної та журнальної полеміки, щоденників, історичних документів, уривків із творів Жан-Поля.

Список використаних джерел:

1. Fetz B. Der Stoff, aus dem das (Nach-) Leben ist / Bernhard Fetz // Die Biographie – Zur Grundlegung ihrer Theorie / Herausgegeben von Bernhard Fetz unter Mitarbeit von Hannes Schweiger. – Berlin–New York : Walter de Gruyter, 2009. – S. 103-154.

2. Бройн Г. де. Жизнь Жан Поля Фридриха Рихтера / Гюнтер де Бройн // Годы в Вольфенбюттеле: [о Г.Э. Лессинге] / Герхард В. Менцель; Жизнь Жан Поля Фридриха Рихтера / Гюнтер де Бройн / Перевод с нем. – М. : Книга, 1986. – С. 129-344.

Вечірка А.В.

аспірант,

Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка

Національної академії наук України

**БОРИС ВІАН У КОНТЕКСТІ АНГАЖОВАНОЇ
ФРАНЦУЗЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ 40-Х РОКІВ**

Намагаючись визначити місце Бориса Віана в літературному процесі 40-х років, дослідник стикається з двома проблемами: унікальність творчого методу французького письменника, який важко однозначно класифікувати та його відносна відстороненість від соціально-політичного життя Франції, відсутність у його творах громадянського чи національного пафосу. Оскільки жоден письменник не може бути ізольованим від суспільства та літературного життя, ми вважаємо важливим визначити відношення Бориса Віана до політичного життя Франції, що допоможе нам краще зрозуміти його роль в літературі середини ХХ ст.

У 1948 році в журналі «Les temps modernes» було опубліковано есе Жана-Поля Сартра «Що таке література?», яке не лише відображало настрої, характерні для французької літератури того часу, але й намагалося вирішити питання подальшого її розвитку. Письменник шукає відповідь на три питання: «Що значить писати?», «Навіщо писати?» та «Для кого писати?». Фактично тоді й зародилося поняття «ангажована література», хоча, певна річ, це явище існувало задовго до роботи Сартра: пригадаємо хоча б, антирелігійні п'єси Мольєра, значну частину спадщини Вольтера, пізні романи Віктора Гюго та саму ідею особливої ролі творця, яка з'явилася задовго до ХХ сторіччя. Проте саме після публікації есе французького філософа дане поняття набуло особливої ваги та, на нашу думку, стало домінантою літературного процесу 40-х років. Письменники не лише висловлювали свої переконання у творах, але й відстоювали їх у пресі та об'єднувалися з творцями-однотумцями, щоб надати своїм деклараціям ваги.

У 40-50-х роках «ангажованість» перш за все проявлялася через підняття таких тем як національний шовінізм, національно-визвольна боротьба («Надія» Андре Мальро), протистояння натовпу та особистості в умовах фашистського режиму («Носоріг» Йонеско), антивоєнною тематикою (твори